अत्र यदित्यस्य तदेत्यनेन संबन्धो न घटते । 'ईक्षसे चेत्' इति तु युक्तः पाठः । यथा वा—

'ज्योत्स्नाचयः पयःपूरस्तारकाः कैरवाणि च ।
राजति[1] व्योमका[2]साराराजहंसः सुधाकरः ॥'

अत्र[3] व्योमकासारशब्दस्य समासे गुणीभावात्तदर्थस्य न[4] सर्वैः[5] संयोगः । विधेयाविमर्शे[6] यदेवाविमृष्टं तदेव दुष्टम् । इह तु प्रधानस्य कासारपदार्थस्य प्राधान्येनाप्रतीतेः सर्वोऽपि पयःपूरादिपदार्थस्तदङ्गतया न प्रतीयते, इति सर्ववाक्यार्थविरोधावभासः । इत्युभयोर्भेदः ।

'अनेन च्छिन्दता मातुः कण्ठं परशुना तव ।
बद्धस्पर्द्धः कृपाणोऽयं लज्जते मम भार्गव! ॥'

अत्र भार्गवनिन्दायां प्रयुक्तस्य मातृकण्ठच्छेद[7]नस्य परशुना सह संबन्धो न युक्त इति प्राच्याः । परशुनिन्दामुखेन भार्गवनिन्दाधिक्यमेव वैदग्ध्यं द्योतयतीत्याधुनिकाः ।

अक्रमता यथा—

'समय एव करोति बलाबलं प्रणिगदन्त इतीव शरीरिणाम् ।
शरदि हंसरवाः परुषीकृतस्वरमयूरमयू रमणीयताम् ॥'

प्यस्ति, तथापि तदेत्यस्यान्वयः संभवतीत्यरुचेराह—**यथा वेति** ॥ कासारः सरः । अत्र वाक्यत्रय एव कासारशब्दस्य योगः कवेरभिमतः स तावत् समभिव्याहारविशेषरूपाकाङ्क्षाविरहान्न घटते इत्याह—**अत्रेति** । गुणीभावाद्विशेषणत्वेनान्विततया विश्लेषाभावात् । तदर्थस्य कासारशब्दस्य सर्वैः पयःपूरादिभिः । व्यो (म्नि सरसि) इति तु युक्तः पाठः ॥ विधेयाविमर्शस्य भेदं दर्शयति—**विधेयेति** । **भार्गवनिन्दायामिति** प्रतिपाद्यायामित्यर्थः । **मातृकण्ठच्छेदनस्य** मातृकण्ठच्छेदनकर्तृत्वस्य । परशौ छेदनस्य करणत्वमेव न तु कर्तृत्वम् । यद्वा परशौ मातुरित्यस्य संबन्धाभावादवशिष्टस्य संबन्धो न संभवति । **प्राच्याः** प्राचीनाः । **आधुनिका इति** । अयमाशयः—तवेत्यनुषक्तेन मातुरित्यस्य संबन्धः स्थाली प[8]चतीतिवत् करणस्यापि कर्तृत्वारोपः । परशोरारोपितेनापि स्त्रीवधकर्तृत्वेन पातकं संभाव्यते, तव तु मुख्येनैव मातृवधकर्तृत्वेन सुतरामतिपातकमिति । अस्य शाब्दबोधविघटकत्वं दूषकताबीजम् ॥ **अक्रमतेति** । अविद्यमान स्वार्थान्वितार्थकपदप्रत्यासत्तिरूप-

---

१. 'राजते' क-ख. २. 'कासारे राजहंसः' घ. ३. 'राजति' घ. ४. 'न' नास्ति. क-घ-पुस्तकयोः. ५. 'सर्वैः कः' क; 'क' इति नास्ति घ-पुस्तके. ६. 'मर्शे तु' क-ख. ७. 'छेदनकर्तृत्वस्य' घ. ८. 'इत्यादिवत्' पुस्तकान्तरे.